

УДК 316.627

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ АЛЬТРУЇЗМУ ТА ЕМПАТІЇ

Приріз М.І., Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Брочковська Ю.Б., викладач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

В сучасному світі дуже помітними є прояви альтруїстичної поведінки, тобто поведінки, спрямованої на те, щоб принести користь іншій людині, виключно заради її добробуту.

Альтруїзм досліджували такі вчені: Ф. Доброжанський, В. Ефроїмсон, І.Павлов, В. Гарбузова, З. Фрейд, Е.Фромм, Р. Чалдіні, Д. Майерс та ін.

Було сформульовано наступні визначення поняття «альтруїзм»:

- альтруїзм є надбанням культури (І. Павлов);
- альтруїзм, як інстинкт добра і гуманізму, морально обмежує тенденції всіх інстинктів, виступаючи в ролі своєї «совісті», не містить егоїзму (В.Гарбузова);
- альтруїзм – це егоїзм, який піддався витісненню (З.Фрейд)

Альтруїстична орієнтація відіграє значну роль в міжособистісних контактах, внутрішньогруповій взаємодії, спілкуванні та спільній діяльності людей.

Попри численні дослідження, дослідник мотивації Х. Хекхаузен констатує, що досі не створена діагностична методика для визначення мотиву допомоги в тих, чи інших людей. Недостатня експериментальна вивченість альтруїстичної поведінки з боку її мотиваційно-сміслових детермінант, особливо щодо контингенту дорослих досліджуваних, визначає важливість та актуальність проведеного дослідження альтруїстичної мотивації.

Існує достатня різноманітність теоретичних уявлень про альтруїзм і його виникнення. Можна виділити три пояснювальних принципи даного поняття, які не є взаємовиключними:

- перший принцип альтруїзму: альтруїзм є наслідком емоційної реакції емпатії. При цьому остання розуміється як афективний зв'язок з іншою людиною, як здатність прилучатися до емоційного життя іншої людини, розділяючи її переживання.

- другий принцип альтруїзму: альтруїзм виникає в результаті впливу на суб'єкт суспільних та моральних норм. Вони представлені людині головним чином у вигляді очікувань інших людей щодо її

можливої поведінки. Будучи нерозривно пов'язаним з суспільством, суб'єкт навіть у відсутності спостерігачів буде вести себе відповідно до прийнятих норм поведінки.

- третій принцип альтруїзму: альтруїзм спричинений так званими особистісними нормами, під якими розуміється недостатньо чітко окреслена реальність, що з'являється то у вигляді очікувань самого суб'єкта, то у вигляді засвоєних і перероблених ним соціальних норм, то у формі ціннісних орієнтацій чи соціальних установок [4].

Важливою складовою альтруїзму є емпатія, тобто здатність розуміти світ іншої людини. Вона базується на здатності за допомогою уяви відчутти життєву ситуацію іншого, а також «виконувати» ним ролі. Співпереживання та співчуття є двома формами емпатії [5].

Кохут і Роджерс вважали, що емпатія являється визначальним фактором при здійсненні альтруїстичного вчинку, а контакт розуміється як супровід. Якщо людина посвятить життя допомозі іншим і поставить собі ціль добитися інсайту з допомогою емпатійного заглиблення у внутрішній світ людини, чуйність буде її невід'ємною якістю, — писав Кохут. Він стверджує, що емпатія є основою психотерапії [2].

Ми здійснили дослідження феномену альтруїзму за допомогою ряду методик, зокрема – тест міжособистісних відносин Лірі (шкала альтруїзму), методика «Виявлення установок, направлених на егоїзм-альтруїзм» О.Ф. Потемкіної, методика діагностики рівня емпатійних здібностей В.В. Бойко.

Дослідження було проведене серед учнів СШ № 33 міста Львова. Всього в дослідженні взяло участь 30 старшокласників – учнів 9 та 11 класів. Для більш детальної інтерпретації нами була проведена кореляція: був виявлений високий зв'язок між альтруїзмом та емоційним каналом емпатії (здатність емпата входити в емоційний резонанс з оточуючими – співпереживати, бути спільником) ($r=0,531561$). Такий зв'язок можна пояснити тим, що на емоційному рівні людина ідентифікує себе з тим, кому потрібна допомога, тому прагне допомогти. Чим вищий рівень розвитку альтруїзму, тим більше ідентифікації з іншими в ситуаціях, де необхідна допомога. Відповідно, високий рівень розвитку емоційного каналу емпатії свідчить про те, що в досліджуваних буде більша схильність безкорисно допомагати іншим. Також нами було виявлено помірний зв'язок між загальним рівнем емпатії (сумою всіх каналів емпатії) та показником альтруїзму. Ці дві характеристики слабо залежать одна від одної. Це може свідчити про те, що при розвитку інших каналів емпатії не обов'язково проявлятиметься схильність до альтруїзму.

Отже, емпатія є важливою складовою при виникненні альтруїзму. В основі закріплення емпатії лежить процес ідентифікації себе з людиною, яка потребує допомоги. Суттєвою перешкодою може

бути намагання уникати особистих контактів, незацікавленість до іншої особистості, байдуже ставлення до переживань і проблем оточуючих. Подібні умовиводи різко обмежують діапазон емоційної чуйності і емпатійного сприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антилогова Л.Н. *Альтруизм и его роль в профессиональной деятельности социального работника* / Л.Н. Антилогова // *Социальная работа в Сибири / Ответственный редактор Н.И. Морозова.* – Кемерово, 2004 – С 12
2. Асмолов А.Г. *Деятельность и установка.* – М.: «Наука», 2001. – 286 с.
3. Ильин Е.П. *Мотивация и мотивы* / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 287 с.
4. Майерс Д. *Социальная психология.* – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2007. – 587 с.
5. Мінько Т.В. *Емпатія як умова розвивального впливу в міжособистісних стосунках. Методичні рекомендації для практичних психологів та вчителів* / Т.В. Мінько // *Практична психологія та соціальна робота.* – 2000. - №3. – С. 20-22.
6. Хомич Г.О., Ткач Р.М. *Основи психологічного консультування* : [навч. посіб.] / Г.О. Хомич, Р.М. Ткач. – К.: МАУП, 2004. – С.125-142.
7. Чапдини Р., Кенрик Д., Нейберг С. *Социальная психология. Пойми других, чтобы понять себя! (серия «Главный учебник»).* – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 356 с.

УДК 159.947.5

МОТИВАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Продан Р.М. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Бурак О.Б., викладач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Мотиви, зв'язані з трудовою діяльністю людини, можна розділити на три групи: мотиви трудової діяльності, мотиви вибору професії і мотиви вибору місця роботи; конкретна діяльність визначається в остаточному підсумку всіма цими мотивами (мотиви трудової діяльності ведуть до формування мотивів вибору професії, а останні ведуть до мотивів вибору місця роботи) [1, 270].

Розглянемо ті спонукальні причини, що змушують людини займатися працею.